

CUMHURİYET DÖNEMİ DEVLET ADAMLARINDAN: VASIF ÇINAR

Yrd.Doç.Dr. Tülay Alim BARAN*

Türkiye Cumhuriyeti, hem bağımsızlık hem de egemenlik savaşının verildiği ve ikisinin de başarıya ulaştırıldığı bir sürecin ardından kurulmuştur. Kuruluşuyla birlikte hızla gelişen dünyada kendisine bir yer aralama savaşının da başladığını görerek, buna uygun bir politika belirlemek durumunda kaldı. Egemenliğin kaynağının değiştirilmesi ile başlayan büyük değişim, toplumun da aynı hızla ve yeni bir kimlik etrafında değişmesini zorunlu hale getiriyordu. Bu yeni kimliğin anlaşılması ve anlaşıldığı oranda yerleşmesi hiç kuşkusuz iyi bir eğitim politikasına ve bu politikaya yön verebilecek cesur isimlere bağlıydı. Vasıf Çınar, önce Milli Mücadele yıllarının yazılarıyla halkı coşturan, daha sonra ise eğitimci kimliği ile bu dönüşümde büyük hizmetleri olan cesur isimlerinden bir tanesidir.

Eski Kaymakam Abdullah Hulusi Bey'in oğlu olarak 1896 yılında dünyaya gelen Vasıf Bey¹1910 yılında İzmir İdadisi'nden mezun oldu.² Hukuk Mektebi'nde okudu. Üçüncü sınıftan itibaren Hukuğa devam etmedi. 1915 yılında eski Maarif Vekili Mustafa Necati Bey ile birlikte öğretmenliğe başladı.³ 1915-1918 arasında yakın arkadaşı Mustafa Necati ile birlikte İzmir'de

* İstanbul Bilgi Üniversitesi, Türk Devrim Tarihi Araştırma Merkezi.

¹ Vasıf Çınar'ın doğum tarihi konusunda kaynaklar değişik bilgiler vermektedir. **T.B.M.M. Albümü** (1920-1991 Ankara 1994) doğum tarihini İzmir 1892, İsmail Hakkı Baltacıoğlu (**Hayatım**, İstanbul 1998) 1895, **Türk Parlamento Tarihi** (T.B.M.M II.Dönem 1923-1927 III.cilt, Ankara 1995) İzmir 1892; Bilal Şimşir (**Bizim Diplomatlar**, Ankara 1996) 1896 Girit Kandiyeye olarak vermektedir. Vasıf Çınar'ın yeğeni Sayın Neriman Selgil'in de verdiği bilgiler doğrultusunda doğru olan tarihin 1896 olması gerektiğini düşünmekteyiz. Vasıf Çınar'la ilgili çok sayıda anıyı dinleme fırsatı bulduğum Sayın Neriman Selgil'e ve eksik bilgilere ulaşmamı sağlayan Prof Zeki Arıkan'a yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

² **Türk Parlamento Tarihi**, T.B.M.M II.Dönem 1923-1927, III.c., Ankara 1995 s. 671.

³ Bilal Şimşir, **Bizim Diplomatlar**, Ankara 1996 Bilal Şimşir üçüncü sınıftan itibaren Hukuğa devam etmediğini söylerken (s. 234) yine **Türk Parlamento Tarihi** (s. 671) ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu (s. 380) Hukuk Fakültesi'ni bitirdiğini söylemektedir. Bu konudaki karışıklığa yine Neriman Selgil aracılığı ile son vermek mümkün. Vasıf Bey Balıkesir cephe-

kurduğu Özel Şark İdadisi'nin yönetiminde ve öğretmenliğinde bulundu.⁴

20 Ağustos 1912'de İzmir'de şubesi açılan Türk Ocağı'nın etkili isimlerinden birisi olarak bu ocak içerisinde son derece önemli hizmetlerde bulunmuştur. Mütarekede Ocağın üye sayısı 190'ı bulmuştu. Türkçü Necip'in başkanlıktan ayrılmasından sonra onun yerine Dr. Ethem geçti. İşte ocağın bu sıradaki yönetim kurulu üyeleri arasında müdür ve Murahhas-ı Mesul olarak Vasıf Bey de bulunuyordu.⁵ Vali İzzet'in göreve başlamasından sonra ocak üyeleri baskı altına alındı. Heyet-i Nasiha'nın İzmir'e gelmesiyle bu baskı daha da arttı.⁶

İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti çalışmalarını Kemeraftı'nda Hacıhasan Kahvesi üstünde bulunan ocağın merkezinden yürütüyordu. İşgalci güçlerin İzmir'e çıktıktan sonra şehirde yaptıkları ilk işlerden biri Türk Ocağı binasını kapatmaları oldu. Binanın camları, çerçeveleri kırıldı ve ateşe verildi. Bütün kitap, evrak ve defterlere el konuldu. Bundan sonra da ocak üyelerini aramaya koyuldular.⁷

Bu çalışmalar İzmir'in işgaliyle kesintiye uğramış olmakla beraber, bu kez yepyeni bir çalışma ve mücadele döneminin başlamasıyla yeni bir yön kazanmıştır. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra başlayan İzmir'in işgali süreci, Milli Mücadele'nin başlamasında itici bir rol oynayacak ve vatanseverleri gözlerinin önünde olup biten olaylara karşı harekete geçmeye zorlayacaktır.⁸

Vasıf Bey, Haydar Rüştü Öktem'in Anadolu gazetesindeki yazılılarıyla haksızlığı anlatmaya başlamış, Redd-i İlhak Cemiyeti içerisinde bulunmuş ve 14 Mayıs 1919 akşamı Maşatlık Mitinginde konuşanlardan birisi olarak⁹ bu yılların önemli çalışmalarına imza atmıştır.

Vasıf Çınar'ın mücadelecisi ve cesur yaşamında önemli yer tutan olaylar-

sini kurmak üzere okulu yarıda bırakır ve Milli Mücadele'nin sona ermesi üzerine yarım bıraktığı öğrenimini tamamlar.

⁴ Türk Parlamento Tarihi, s. 671.

⁵ Zeki Arıkan "Vasıf Çınar'ın Yaşamı ve Hizmetlerine Toplu Bakış" 27 Ekim 1999'da Ankara TED'de düzenlenen toplantıda sunulan tebliğ.

⁶ Bu konuda bkz Füsün Üstel, *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)* İletişim, İstanbul 1997.

⁷ H.Rüştü Öktem, *Mütareke ve İşgal Yılları*, (Yay Zeki Arıkan) TTK, Ankara 1991, s. 62-64.

⁸ Bkz. Engin Berber, *Sancılı Yıllar İzmir 1918-1922*, Ankara 1997.

⁹ Bilge Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, Ankara 1974, s. 109.

dan birisi hiç kuşkusuz Mustafa Necati ile birlikte çıkardığı “İzmir’e Doğru” gazetesidir.

16 Kasım 1919’da Balıkesir’de yayınlanmaya başlanan ve “Ulusal Kurtuluş Hareketinin Destekçisi ve Yürütücüsüdür” alt başlığı ile tanıtılan gazete Balıkesir’in işgaline kadar düzenli olarak haftada iki gün, Ocak 1920’den itibaren haftada üç gün çıkmıştır.¹⁰

İzmir’e Doğru gazetesi Vasif Çınar’ın hem işgal güçlerine, hem batılı devletlere ve hem de kendi halkına karşı yazdığı ve genel olarak karşı karşıya kalınan işgal zulmünün anlatıldığı son derece önemli yazılardan oluşmaktadır. Vasif’in Milli Mücadele yıllarındaki duygularını ve kişiliğini anlamamıza yardım edecek bu yazılardan vereceğimiz alıntılar, Milli Mücadele’ye karar verip bunu tek kurtuluş yolu olarak düşünen halk üzerinde kuşkusuz son derece etkili olmuştur.

“Türk Milleti üç asırdan beri İslav ve Cermen taarruz ve istilaları ve bir asırdan beri de Bulgarlık ve Elenizm tecavüzleri karşısında hakk-ı hayatını, şeref -i tarihini muhafaza için mütemadiyen düşünmüş ve kanlar dökmüş ve fakat nihayet afak-ı insaniyetinden bir hak güneşinin doğacağına kani olmuştu... Milliyet asrında her türlü inkişaflar kuvve-i amilleri ihdas ederken kılıç şakırtıları, top sesleri altında bir milletin saday-ı hakkını yok etmek kabahati kalmaz... Türkün kabahati nedir ki ruhu bile kabzedilmek isteniyor? Türkün kabahati eğer senelerden beri Rumları en asil bir şefkat ve himaye ile himaye etmesi, onlara her türlü inkişaf-ı iktisadiye ve milliye hakkını bahş etmesi ise biz bununla her zaman insaniyet esasları karşısında iftihar edebiliriz...”¹¹ diyen Vasif Çınar İzmir’in işgali ile ortaya çıkan durumu da “İzmir Türktür” başlığı ile gazetesinde eleştirmiş ve bu yazısını “Düvel-i Muazzama-i Mutelife’nin Muhterem Fevkalade Komiserlerine” açık mektup olarak yazmıştır.

Wilson prensiplerinin hümanist ve barışsever olarak değerlendirilen ilkelerinin uygulamalardaki farklılığının yarattığı hayal kırıklığı, onun kaleminde kararlılığın ve azmin tercümesi olarak hayat bulmuştur.

“...Biz istiyorduk ki bütün beşeriyete vaad edilen hukuk dahilinde şarkta bir anasır-ı medeniyet ve salah; büyük devletlerin muavenet ve müzaharetiyle cihan-ı insaniyete müfit bir uzuv olalım. Bütün tarih ve alem

¹⁰ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, a.g.e, s. 367.

¹¹ H.Vasif, “Medeniyet Namına Cinayetler”, İzmir’e Doğru, 7 Kanun-u Evvel 1335.

takdir eder ki Türk Milleti'nin kabiliyet-i medeniyesi yüksek ve katidir... Dökülecek kanların mesuliyeti barbar ordularını bir asayiş kuvveti olarak teslid edenlerdedir".¹²

Daha sonra bu kez Düvel-i İtilafiye Fevkalade Komiserliğine benzer içerikli bir mektup daha yazmış ve İzmir'deki vahşetin karşısında suskun kalmayı tercih eden devletlere bu tavırlarından dolayı hesap sormuştur.¹³

Batılı devletlerin haksız işgaller karşısında sergiledikleri tavra yöneltilen serzeniş "Yaşamak İstiyoruz" yazısında dünya devletlerinin benzer uygulamalarla ele geçirmeye çalıştıkları ülkelerde karşılaştıkları sorunlardan örneklerle dönmüş ve milli arzunun daima galip geleceği umudunun altı çizilmiştir. "...Menafi-i vataniye namına şimdilik yine sükut ediyoruz; hukukumuzun müdafaasını milletin gözbebeği ve irade ve azimetin mümessili bulunan Meclis-i Milli'mizin hamiyetine tevdi ediyoruz. Bundan da bir sabah ümit doğmazsa milletin vereceği son bir karar vardır. Arş; Herkes silah başına"¹⁴

San Remo Konferansı kararlarının ilanının ardından yine Vasıf Çınar, hükümlerin yanlışlığını ve haksızlığını dile getirmiş ve "Silahların şakırdısı altında yıkılmaya mahkum olduğunu" söylemiştir.¹⁵

"Türkiye Türktür" başlıklı bir başka yazısında tekrar bu konferans kararlarına değinerek Fransa'nın Alsas-Loren için verdiği mücadeleyi örnek göstermiş ve bu durumda Edirne'nin Yunanlılara bırakılmasının ne kadar haksız olduğuna konuyu bağliyerek Trakyalı gençlere seslenmiştir.¹⁶

Bununla bağlantılı olarak yine San Remo Konferansı kararlarının ardından "...Sinesinde asar ve mefahir-i mazimizin en kıymetli abidatını saklayan sevgili Edirne'miz ve Trakya Yunanistan'a verilmiş... Aylardan beri bütün Anadolu evlatlarının uğrunda kan döktükleri kıymetli İzmir Yunan işgal kuvvetleri altında bırakılmış... Niçin ve ne hakla? Çünkü İslamiyet'in son penahı olan Anadolu'yu tamamen mahv etmek İngilizler için bir esas ve gaye!"¹⁷ diye devam eden yazısında da bu konferans kararlarının sebep ola-

¹² H. Vasıf, "İzmir Türktür", *İzmir'e Doğru*, 7 Kanun-u Sani 1336.

¹³ H. Vasıf, "Düvel-i İtilafiye Fevkalade Komiserlerine Açık Mektup" *İzmir'e Doğru*, 14 Mart 1336.

¹⁴ H. Vasıf, "Yaşamak İstiyoruz", *İzmir'e Doğru*, 28 Kanun-u Sani 1336.

¹⁵ H. Vasıf, "San Remo Konferansı", *İzmir'e Doğru*, 5 Mayıs 1336.

¹⁶ H. Vasıf, "Türkiye Türktür", *İzmir'e Doğru*, 26 Mayıs 1336.

¹⁷ H. Vasıf, "Muahade-i Sulhiye", *İzmir'e Doğru*, 23 Mayıs 1336.

çağı olaylar üzerinde durmaktadır.

15 Mayıs dolayısıyla "...Hayır; garbın kandan zevk alan efendileri milletimizin saday-ı celadetine tercüman olarak haykırıyorum; Türklüğü boğamayacaksınız! Sevgili İzmir'i Yunan yapamayacaksınız..."¹⁸ diyerek aslında bütün bir Milli Mücadele ruhunun ortak düşüncesini seslendirmiştir. Benzer düşünceleri "Hak ve Hakikat Daima Hakimdir", "Zulmün Hüsranı", "Son Tahviller" başlıklı yazılarında da ifade etmiştir.¹⁹ Özellikle İngiliz himayesi altındaki müttefiklerin Anadolu'yu kolay parçalanabilir diye düşünmelerinin en büyük yanlıgıları olduğunu ve sonuçta savaşarak galip gelineceğini anlattığı yazılarıyla Vasif Çınar başlangıçta eksikliği duyulan kararlılığın güzel örneklerini vermiştir.

Vasif Çınar'ın hata olarak değerlendirdiği gelişmeler sadece işgal devletlerinin eylemleriyle sınırlı değildir. Aynı zaman da Milli Mücadele'nin karşısındaki tavırlarıyla dikkat çeken değişik İstanbul Hükümetleri de onun vazgeçilmez yazı malzemesidir. Örneğin "...Milletin samim ruhundan bir timsal-i vahdet ve şeref şeklinde doğan Kuvay-ı Milliyeyi bir iki şakinin hareket-ı caniyanesiyle ikna etmek siyasetinin ne sefilane düşünceler mevludu olduğunu izah etmeyi zaid addederim ve fakat milli teşkilatın meşruiyet ve ehemmiyeti ve şimdiye kadar Kuvay-ı Milliye'nin ifa ettiği fedakarlıklar ile Damat Ferit Paşa hükümetlerinin aciz ve meskenet ve riyakarlıkları ve şimdiki tarz-ı teşkilin mahiyetini teşrih etmek zamanı da artık gelmiştir itikadındayım..." diyen yazısında ve diğerlerinde özellikle Damat Ferit Paşa hükümetleri eleştirilmiştir.²⁰

Vasif Çınar'ın Balıkesir'de yayınlanan İzmir'e Doğru gazetesindeki yazı konularından biri de bununla bağlantılı olarak, İstanbul Hükümeti ve Anzavur ilişkisidir. Anzavur ve onun gibi hareket edenlerin Milli Mücadele kadrosu tarafından mutlak surette yok edileceğini ve resmi makamlar bunları affetse bile halkın asla affetmeyeceğini açık bir şekilde anlatmıştır.²¹

"...Daha dün bir çok masumun kanına giren Anzavur gibi Şah İsmail gibi şakileri bir münci gibi gösteren ve bunları sevkedemeyen bu sefiller çok alda-

¹⁸ H.Vasif, "15 Mayıs", *İzmir'e Doğru*, 16 Mayıs 1336.

¹⁹ Bu konuda bkz. H.Vasif, "Hak ve Hakikat Daima Hakimdir" 25 Nisan 1336, "Zulmün Hüsranı", 9 Haziran 1336, "Son Tahviller", 20 Haziran 1336 *İzmir'e Doğru*.

²⁰ H.Vasif, "Tebdil-i Hükümet", *İzmir'e Doğru*, 11 Nisan 1336.

²¹ H.Vasif, "Hürşid Paşa'nın Nutku Münasebetiyle", *İzmir'e Doğru*, 18 Kanun-u Evvel 1335.

nyorlar. Şimdiye kadar seksen Türkün kanını emen Şah İsmail gibi bir canavarı, Anzavur gibi bir teşkilat memuru olarak gönderen bu gafiller milletin şuur ve idrakini çok ihmal ediyorlar...²²

“...Gafiller düşünemediler ki milletin ruhundan doğan ve aylardan beri seni bir düşmanın toprakları, mitralyözlerle yaptığı müthiş tecavüzlere mukavemet eden Kuvay-ı Milliye böyle bir iki vatansızın ika edeceği hareketi daima bastırmaya kadirdir...²³

Bu ve buna benzer diğer yazılarında Çınar, halen devam etmekte olan resmi makamların karşısında onları suçlayan ve eleştiren yazılar yazmaktan geri durmamış, işgal güçleri kadar İstanbul’un da başarısızlığa uğrayacağını altını çizmiştir. “Bu Millet Sizi Affetmeyecektir” başlıklı yazısında Damat Paşa ve arkadaşlarına seslenmiş,²⁴ onun İngiliz dostluğuna rağmen İngiltere’nin saltanatın bölüşülmesini istemesini, İstanbul Hükümeti’nin hayal kırıklığı olarak değerlendirmiş ve bu politikayı şu cümlelerle eleştirmiştir: “...İngilizler İslamiyet’in ebedi düşmanıdır. İslamiyet’i esir bırakmak hususunda sabit ve layategayyer siyasetlerini Damat Paşa gibi bir sersemin hatırı için değiştirmezler...²⁵

Dönemin en belirgin politikalarından birisi olan İngiliz himayesi anlayışı, Vasıf Çınar’ın yazılarında ulusun karşısına konulan yepyeni ve bunlardan tamamen farklı ideallerle yer değiştirmiş ve sürekli göz önünde bulundurulmaya çalışılan ümit kırıcı tablo, gelecek olarak asla benimsenmemiştir. Bu umudun boşuna olmadığı zaten bir süre sonra görülmeye başlanacak ve özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılması ile somut örneklerin varlığına dayalı direniş daha kolaylaşacaktır. Vasıf Çınar aslında Milli Mücadele’nin savaşarak tam bağımsızlığa ulaşmak fikrini içeren felsefesinin sözcülüğünü yapmıştır. Esir olma düşüncesinin tamamen uzaklaştırıldığı ve savaşarak kazanmanın tek çıkar yol olduğu anlayışı onun yazılarının ana fikridir. Bu ana fikrin “...23 Nisan tarih-i milliyesinde Anadolu’nun selahiyetdar mümessillerinden tereküb ederek müzakeratına başlayan Büyük Millet Meclisi artık bütün milletin yegane istinadgahı ve dimağıdır” sözlerinde ifade edilen kuruluşu ve bundan sonraki yönü de Meclistir.²⁶

²² H.Vasıf, “Melunane Tertibat”, *İzmir’e Doğru*, 3 Mart 1336.

²³ H.Vasıf, “Arzu-yu Millet Daima Hakim Olacaktır”, *İzmir’e Doğru*, 7 Mart 1336.

²⁴ H.Vasıf, “Bu Millet Artık Sizi Affetmeyecektir”, *İzmir’e Doğru*, 12 Mayıs 1336.

²⁵ H.Vasıf, “Hain Bir Siyasetin İflası”, *İzmir’e Doğru*, 30 Mayıs 1336.

²⁶ H.Vasıf, “Büyük Millet Meclisi”, *İzmir’e Doğru*, 2 Mayıs 1336.

Yazılarından örnekler verdiğimiz Vasıf Çınar gazetesinin, Balıkesir'in işgali ile yayınının sona ermesi üzerine buradan ayrılır ve Maarif Vekaleti Özel Kalem Müdürlüğü'ne atanır. Bu görevini yürütürken T.B.M.M'nin İkinci Dönem milletvekilliği seçimlerine katılır. 5 Temmuz 1923'te yapılan seçimde 580 oy alarak Saruhan'dan milletvekili seçilir. 11.8.1923'te Meclise katılır ve ertesi gün mazbatasını onaylanır. İrşad, Maarif, Mübadele, İmar ve İskan Komisyonlarında çalışmıştır.²⁷

T.B.M.M'nin İkinci Dönem toplantılarında Fırka konusunun yanısıra Meclis Divan Riyaseti konusu da görüşülmüş ve idare memurluğu için yapılan seçimlerde Çınar, 182 oy alarak idare memurluğuna seçilen üyelerden biri olmuştur.²⁸

Bundan sonra bir parlamenter olarak gördüğümüz Vasıf Çınar, gazetecilik yaşamındaki kadar etkili düşüncelerini bu kez de mecliste dile getirmeye başlamıştır. Örneğin Lozan Barış Anlaşması'nın görüşülmesi sırasında "Bu muahade bize İzmir'i, İstanbul'u, Trakya'yı iade etmiştir. Fakat bunlar bizim sarih haklarımızdır. Bunlar tarihin, ırkın, beşeriyetin, insaniyetin en basit düşünceyle bize verecekleri, vermeye mecbur oldukları hakkımızdır..." demiş ve hudutlar sorunu, mali bağımsızlık, ticaret anlaşması, kabotaj konusu ve düyun-u umumiye, şirketler ve imtiyazlar konuları tartışılırken eleştirilerde bulunmuştur. Aynı eleştirilerini İstanbul'daki Rumların yerlerinde bırakılması ile yapılan mübadele konusunda da sürdürmüş ve²⁹ "Avrupa Medeniyeti'nin ilim ve sanat kısmına aşığız. Garp Medeniyeti'nin tekamülünü temin eden vesaike aşığız ve bundan istifade etmek istiyoruz. Bu istifademiz ancak vicdanımızdan doğan bir arzunun mahsulü olabilir. Kısmi cebrin, hiç bir hakimiyetin, hiç bir kuvvetin üzerinde serfuru ederek bu gibi esareti hazmedemeyiz"³⁰ diyerek Lozan'a karşı mesafeli bir tutum takınmayı tercih etmiştir.

Vasıf Çınar'ı parlamentoda karşı karşıya getiren bir diğer olay da "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi İle İlgili Kanun Teklifi"dir. Konuyla ilgili konuşmasında Çınar: "Dört sene evvel güzel

²⁷ *Türk Parlamento Tarihi*, T.B.M.M II.Dönem 1923-1927, III.c., Ankara 1995, s. 671-672.

²⁸ Faruk Alpkaya, *Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşu*, (1923-1924), İstanbul 1998, s. 32,36.

²⁹ *Türk Parlamento Tarihi*, I.c., Ankara 1993, s. 99-102.

³⁰ *T.B.M.M Zabıt Ceridesi*, İnikad 8 (Bundan sonra I olarak kısaltılacaktır) 22.8.1339 Celse (C.) 1.

vatanımızın dört tarafı batıyordu. Memleketi istila etmek, esir etmek isteyen bu müstevli kuvvet bu güzel diyarın Garp tarafını müthiş bir ihtirasla yakıp yıkıyordu. Memleket inliyordu millet inliyordu. Herkesin kalbi kan ağlıyordu, yalnız bu fecaat manzarası karşısında bihis kalan ve memlekete karşı hiç bir merbutiyet göstermeyen bir şey vardı. O da saray ve sultan ; kendisine verilen, millet tarafından verilen tahtı kurtarmak için gözünün önünde çiğnenmiş olan namuslar karşısında duyulan vaveylalara karşı kulaklarını tıkamıştı. O sultan gözünün önünde Kuran'ın, dinin, mabedinin çiğnendiği vakit gözünü kapamıştı, vicdanını tıkamıştı..."³¹ diyerek saltanatın kaldırılmasının ne kadar yerinde olduğu düşüncesini taşıdığını açıklamıştır.

Meclis'te yaptığı konuşmada "...Arkadaşlar! Yeni Türkiye Devleti herhangi bir kabile serdarının, herhangi bir kabile reisinin taca mazhar olmak için kurduğu bir devlet değildir. İstiklalini kurtarmak isteyen, hür yaşamak isteyen, Türk Milleti'nin doğrudan doğruya ruhundan doğan bir devlettir. Türk Milleti asırlardan beri ruhuna, kendi seciyesine tevafuk eden bir devlete ilk defa kavuşuyor. Bununla daima müftehir olacaktır. Vatan, bugün düşmandan ve düşman istilasından kurtulmuştur. Fakat arkadaşlar unutmamalıdır ki onun karşısında yıkılan bir saray ve o sarayın etrafında milletin kanını emen bir zümre vardı..."³² açıklamasıyla saltanat kalsın mı tartışmalarının anlamsızlığını vurgulamıştır.

Parlamentoda saltanatın kaldırılması ve cumhuriyetin ilanı tartışmalarının önemli ismi olarak karşımıza çıkan Vasıf Çınar, bu ilanda aceleciliğin söz konusu olamayacağını ve zaten "Mevcut ve müesses olan şeklin Cumhuriyetten başka bir şey olmadığını" söyleyerek arkadaşlarına "Alelade bir Heyet-i Vekile buhranından kurtulmak için mi rey verdiniz?" diye sormuş³³ ve bunun zaten bir rejim değişikliği olduğunun anlaşılması gerektiğini söylemiştir.

Vasıf Çınar'ın Cumhuriyet tartışmalarında uzlaşmazlık içerisine düştüğü isim, genel olarak zaten bu tartışmaların vazgeçilmez yüzü olan Rauf Orbay'dır. Onun Cumhuriyetçi olup olmadığı sorgulanırken Vasıf Çınar da Rauf Orbay'a dikkatli yaklaşan konuşmaları ve eleştirileri ile safını belirlemiştir. Cumhuriyetin Heyet-i Vekile buhranını çözmek için değil, tarihi bir zorunluluk dolayısıyla ilan edildiğini ve Rauf Bey'in halkın endişelerini

³¹ Türk Parlamento Tarihi, I.c., Ankara 1993, s. 200.

³² T.B.M.M Zabıt Ceridesi, I : 43, 29.10.1339, C. I.

³³ Türk Parlamento Tarihi, I.c., Ankara 1993, s. 238.

gidermek yerine daha çok endişeye sevkettiğini ısrarla belirtmiştir.³⁴

Saltanat ve Cumhuriyet tartışmalarının geride bırakılmasının ardından bu kez Çınar'ı dönemin tartışmalı mahkemeleri olan İstiklal Mahkemeleri içerisinde görüyoruz.

8.12.1923'te İstanbul İstiklal Mahkemesi savcılığına seçilen Vasıf Bey 5 Şubat 1924 tarihinde son yargılamayı yapan mahkemenin görevinin sona ermesi üzerine Ankara'ya tekrar döner.³⁵

T.B.M.M bütçe görüşmeleri sırasında Halifelğin bütçesi görüşülürken Vasıf Çınar' da yine aynı kararlı ve sert çıkışları görüyoruz. Saruhan Mebusu Vasıf Bey, uzun ve coşkulu konuşmasında "Cumhuriyeti ilan ettiğimiz zaman Cumhuriyetin ruhu esasisini, Cumhuriyetin mevcudiyetini daima tehdit edebilecek olan bu müesseseyi ortadan kaldırmaya lüzum görmedik. Fakat arkadaşlar Cumhuriyeti ilanımızın akabinde idi ki asırlardan beri bu milletin başına bir bela olarak, zevk içinde yaşayan yine harekete gelmek, yine eski saltanatu elde etmek arzusuna düştü... Yıkığımız müessese en felaketli bir günümüzde tekrar başınızda bela olmak için hazır ve müheyya beklemektedir... O halde arkadaşlar, elinde cismani bir kudret olmayan herhangi bir seyl-i tehcümün karşısında yine sarayına kapanmaktan başka elinden birşey gelmeyen halifenin Türk Cumhuriyetinin aziz siyaseti dahilinde manası nedir... Bundan sonra Türk Milletinin Türk Cumhuriyeti'nin bütçesinde hilafet için verilecek hiç bir tahsisat yoktur"³⁶ açıklamasında bulunmuş ve bu kurumun etkisizliğinin yanı sıra doğurabileceği tehlikelere de işaret etmiştir.

Hilafetin ilgasına ve hanedanın yurt dışına çıkarılmasına dair görüşmeler devam ederken yine Vasıf Çınar benzer içerikli bir konuşma yapmış ve "Cumhuriyeti ilan eden bir milletin en yüksek vazifesi kendi vatanı için, kendi selameti için kabul edeceği en büyük esas, kendi mevcudiyetine tehlike iras edebilecek ikiliklere meydan vermemek, saltanat ihtiraslarına meydan bırakmamaktır. Milletın selameti-ı ekarı için daima sultanlığa timsal olabilecek bütün müesseseleri yıkmaktır. Ancak o zaman Cumhuriyet tamam olabilir, o zaman ancak Cumhuriyetin temeli esaslı olabilir."³⁷ demiş ve bu ikiliğin kaldırılmasının şart olduğunun altını çizmiştir. Mecliste Vasıf Çınar

³⁴ Faruk Alpkaya, a.g.e, s. 138.

³⁵ Ergün Aybars, İstiklal Mahkemeleri, I-II 1920-1927, İzmir 1988, s. 227, 250.

³⁶ T.B.M.M Zabıt Ceridesi, I : 113, 27.2.1340, C. 2.

³⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, I : 2, 3.3.1340, C. 2 .

ile Gümüşhane milletvekili Zeki Bey'in Halifeliğin kaldırılmasına itiraz eden sözleri nedeniyle ortaya çıkan tartışmalar uzun uzadıya devam etmiştir. Vasıf Bey, Zeki Bey'in Hilafetin ilgası ile gelenek ve islam adına büyük sakıncalar doğacağını söylemesi üzerine "...Ananat ve adet-ı İslamiye yalnız Zeki Bey'in ruhunda tecelli etmemiştir. Bu milleti en büyük bir felaketten kurtaran, Meclis-i alinizi teşkil eden üçyüz arkadaşın ruhunda da hissiyat-ı İslamiye mündemiçtir"³⁸ diyerek onun bu sözlerini sert bir dille eleştirmiştir

Vasıf Çınar bu ve buna benzer sözleriyle Cumhuriyet'in ilanının ardından şiddetle ihtiyaç duyulan, değişime hazır zihniyetlerin parlamentodaki güzel örneklerinden birini vermiştir. O, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini ve amacını çok iyi kavrayan hem bir düşünce adamı hem de bir eylemci'dir. Onun bu özelliği ve bu noktaya gelinceye kadar sergilemiş olduğu cesur tavır, kanımızca yeni devletin en önemli değişim programı olan eğitimin yeniden düzenlenmesi konusunda öne çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle biz onu hem Tevhid-i Tedrisat'ın hazırlanmasında ve hem de Bakan olarak uygulamalarında başta görüyoruz. Tevhid-i Tedrisat salt bir eğitim reformu olarak değil, onun etkileyeceği bütün toplumsal dönüşümün aslında anahtarı olarak değerlendirilmelidir. Bu kanunun önemi hem bu değişimi bir ihtiyaç olarak belirleyen ve üzerine giden zihniyetten hem de uygulayıcılarından gelmektedir. Eğitim reformunun başarıya ulaşması, devletin de anlaşılabilir olduğu oranda yaşaması ile çok yakından ilgiliydi. Bu konuda karşılaşılan en büyük sorun ise, bu kanunun karşısında direnebilecek kadar güçlü olarak duran geçmiştir.

Vasıf Çınar Maarifin önemini 1339 yılında Meclis'te yaptığı bir konuşmada şu sözleriyle anlatıyor: "...Arkadaşlar yeni yetişecek nesle hakim olacak olan terbiye nazariyelerini bu gibi nazariyeler peşinde koşan müesseseler ile halledebiliriz. ...Maarif devletin hidemat-ı umumiyesinden değildir. Hukuk-u Esasiye kitaplarında böyledir. Maarif vezâif-i tabiiyesindedir."³⁹

Kurtuluş Savaşı boyunca Cumhuriyet'in ilanına kadar öğretim programları ve yönetmelikleri ile bakanların tutumu milliyeti zaman zaman din ile bir arada ayrılmaz bir bütün gibi ele almalarına karşı, bazen her iki ilkeyi tercihler yapmak suretiyle değerlendirme eğilimleri de göstermiştir. Bu hususta kesin bir sonuca varmak için eğitim dini mi olmalıdır, milli mi olmalıdır

³⁸ Kemal Artburnu, *Milli Mücadele ve İnkılaplarla İlgili Kanunlar*, Ankara 1957, s. 166.

³⁹ *T.B.M.M Zabıt Ceridesi*, I : 59, 29.11.1339, C. 2.

sorusu ortaya atılmıştır. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Gazi'nin laikleştirme hareketini halkın nasıl karşılayacağı sorusuna "Türk Milleti laik terbiye esasını çok iyi kabul edecektir. Çünkü dünyanın en realist en müsbet kafalı milletidir" diye cevap verdiğini söyler.⁴⁰

Geçmişten arınmanın gerekliliği ve buna bağlı olarak ortaya çıkan büyük zorunluluk ve çok canlı olarak ortada duran tarihsel süreç bu kanunu son derece önemli kılıyordu.

Atatürk 1921 yılındaki Maarif Kongresi'nde geriliğimizin asıl nedeninin eski eğitim ve öğretim metotları olduğunu vurgulamış, milli eğitim programının eski devrin hurafelerinden, yabancı fikirlerden tamamen uzak hazırlanmasını istemiştir.⁴¹ Bursa'da İstanbul öğretmenlerine yaptığı konuşmada da "Okulun Türk toplumunun kalkınmasında göreceği işi" belirtirken eğitim sistemine verilecek yönü şu şekilde özetlemiştir: "Ulus kurtarmak için iyi niyet önemlidir. Fakat hastalığı iyileştirmek için bu özellik yeterli değildir. Bu özelliğin yanında ilim ve fen gereklidir. İlim ve fen ise ancak okulda öğrenilebilir."⁴² Eğitim politikasında geçmişten farklı olarak belirlenen ve hayata geçirilmesine büyük önem verilen bütün bu düşünceler direnebilecek bir muhalefetin varlığı nedeniyle zorluklarla karşılaşabilirdi. Bu muhalefetin gücü ve ne kadar etkili olabileceği ise ancak kanunun yaşama geçirilmesinden sonra görülebilecekti.

Saruhan Mebusu Vasıf Çınar ve elli arkadaşının verdiği önerge" Bir devletin irfan ve maarif-i umumiye siyasetinde milletin fikir ve hissi itibarıyla vahdetini temin etmek için Tevhid-i Tedrisat en doğru, en ilmi ve en asri ve her yerde fevaid ve muhassenatı görülmüş umdedir. 1255 Gülhane Hatt-ı Hümayunu'ndan sonra açılan Tanzimat-ı Hayriye devrinde Saltanat-ı Münderise-i Osmaniye Tevhid-i Tedrisata başlamak istemiş ise de buna mu-

⁴⁰ Hıfzırrahman Raşit Öymen, "Cumhuriyet Eğitimine Geçişte Atatürk'ün Etkisi", *Atatürk Konferansları 1973-1974*, Ankara 1977, s. 177-178.

⁴¹ Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara 1982, s. 47.

⁴² Rauf İnan, "Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, İstanbul 1983, s. 25.

Atatürk 3 Şubat 1923'te İzmir'de yaptığı konuşmada Tevhid-i Tedrisat konusunu ele alarak "...Medreseler ne olacak, Evkaf ne olacak dediğiniz zaman derhal bir mukavemet maruz kalırsınız. Bu mukavemeti yapanların ne hak ve ne salahiyetle yaptıklarını sormak lazımdır... Milletimizin memleketimizin Darülrifanları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek aynı surette oradan çıkmalıdır"diyerek konuya verdiği önemi ortaya koymuştur. Bu konuda bkz Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, İstanbul 1977, c. 5, s. 1736.

vaffak olamamış ve bilakis bu hususta ikilik vücuda gelmiştir. Bu ikilik, vahdet-i terbiye ve tedris nokta-i nazarından bir çok muzır neticeler tevhit etti. Bir millet efradı ancak bir terbiye görebilir. İki türlü terbiye bir memlekette iki türlü insan yetiştirir. Bu ise vahdet-i his ve fikir ve tesanüt gayelerini külliye muhaldir. Teklif-i kanunimizin kabulü takdirinde Türkiye Cumhuriyeti dahilinde ve bilumum irfan müessesesinin merci-i yeganesi Maarif Vekaleti olacaktır. Bu suretle bilcümle mekatibde bundan böyle Cumhuriyet'in irfan siyasetinden mesul ve irfanîyatımızı vahdet-i his ve fikir dairesinde ilerletmeye memur olan Maarif Vekaleti müsbet ve müttehit bir maarif siyaseti tatbik edecektir. Teklifimizin bugün derakap ve müstacelen müzakeresiyle kanuniyet kesbetmesini Heyet-i Celile'den rica ederiz."⁴³ sözleriyle sunulmuş ve tartışmalara geçilmiştir.

Meclis görüşmelerinde genel eğilim eğitim ve öğretimin Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğuna bırakılmasıydı. Tartışmalar genellikle eğitim bütçesiyle ziraat, mühendislik gibi ihtisas okullarının bakanlığa bağlanıp bağlanmaması üzerindeydi.⁴⁴ Vasıf Bey yüksek okulların söz konusu olmadığını, ziraat gibi okullarda meslek derslerinden başka dersler bulunduğunu, onun için bu okulun İktisat Bakanlığı'na bağlı kalmasının doğru olmayacağını açıklamış⁴⁵ ve kanun teklifi tartışmaların ardından yasallaşarak yaşama geçirilmiştir.⁴⁶ Vasıf Bey kanunun kabulünden üç gün sonra 6 Mart günü Maarif Bakanı oldu ve bu sıfatla kanunun uygulanmasında önemli rol oynadı. Tevhid-i Tedrisatı uygulayan bakan oldu.⁴⁷

17 Nisan 1340 tarihinde Meclis'te yaptığı konuşmada "Huzur-u Alinizde katiiyetle arz ediyorum ki-iptidai tedris ve terbiye ancak hükümetin açacağı mekteplerde olabilir. Bunun hilafını da hiç kimse iddia edemez ve talim ve terbiyeye müsaade edemez... Elbette memleketimizin terbiye sistemini, tedris sistemini tesbit ederken ve bunu takip ederken milletin gençliğine yüksek bir seciye, yüksek bir terbiye ve yüksek bir irade vereceğiz. Bu bizim hedefimizdir... Kızlarla erkekler arasında gençlik noktasından ve tahsil noktasından Maarif Vekaleti hiç bir fark düşünmemiştir ve düşünmeyecektir. Genç kızlarımızla genç erkeklerimiz aynı sistem dahilinde, aynı tedris sistemi dahilinde yetişecektir. Şimdiye kadar maalesef ayrılık vardı. Kız liselerinin

⁴³ Kemal Arıburnu, a.g.e, s. 158-159.

⁴⁴ Seçil Akgün, "Tevhid-i Tedrisat", Cumhuriyet Döneminde Eğitim, İst. 1983, s. 45.

⁴⁵ İhsan Sungu, "Tevhid-i Tedrisat", Belleten, c. II, sayı 718, Ankara 1938 s. 427.

⁴⁶ Bu konuda bkz Düstur, Üçüncü Tertip, c. 5, İstanbul 1931.

⁴⁷ Bilal Şimşir, a.g.e, s. 235.

sınıfları başka idi, erkek liselerinin sınıfları başka idi. Programları başka idi. Bunlar tevhid edilecektir.”⁴⁸ diyerek bundan sonra Türkiye’deki eğitimin yönü ve şekli üzerindeki görüşlerini açıklamıştır.

Öğretimin birleştirilmesi kanununun kabul edilmesinden sonra bakan Vasıf Bey “Eğitim Bakanlığı’nın elindeki ilkokulların hiçbirinde meslek dersleri okutulamayacağı, bunun öğretimin birleştirilmesi ilkesine aykırı olacağı” gerekçesi ile medreseleri kapatmıştır.⁴⁹

Daha sonra kapatılan medreselerin arsa ve binalarından yararlanılamadığını ve harap durumda olduklarını söylemiş ve “Türkiye’de 46.000 köyümüz vardır. Buna mukabil ancak 3.000 köy, kaza ve kasabada mektep vardır. Bunu göz önüne getirdiğimiz zaman Türkiye’deki Tedrisat-ı İptidaiye’nin ne kadar perişan bir halde olduğunu görürüz”⁵⁰ açıklamasıyla İlköğretimin durumu ile kapatılan medreselerden yararlanılamıyor olmanın ilgisini ortaya koymaya çalışmıştır.

Vasıf Çınar’ın 1924’teki 8 aylık ilk başkanlığında Ankara’da toplanan İkinci Heyet-i İlmiye, okul programlarında gerçekleştirilecek yenilikleri kararlaştırdı. İlköğretimin 6 yıldan 5 yıla indirilmesi, ortaokul ve lisenin 3’er yıllık iki aşama sayılması, böylece ortaöğretimin 7 yıldan 6 yıla indirilmesi ve sosyoloji dersinin de konması, ilk okul müfredat programlarının hazırlanması, ders kitaplarının yazdırılması gibi. Bu kararlar 1924-1925 öğretim yılından başlanarak aşamalı olarak yürürlüğe girdi.⁵¹

Vasıf Bey’in eğitim bakanlığı zamanında toplanan 43 kişilik bir program heyeti ilk, orta ve liselerin ders programlarını değiştirmiştir. Önce daha ev-

⁴⁸ T.B.M.M Zabıt Ceridesi, I : 40, 17.4.1340, C. 2.

⁴⁹ İlhan Başgöz, *Türkiye’nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*, Ankara 1995 s. 78-79.

12 Martta Maarif Vekili Vasıf Bey’in 11 Mart akşamı bütün vilayetlere gönderdiği emirle ülkede bulunan 479 medrese “sedd ve ilga” edilmiş ve bu medreselerde eğitim gören on altı bin öğrenciden eğitim yaşını geçirmemiş olanların diğer okullara aktarılacağı açıklanmıştır. Maarif Vekili Vasıf Bey, emri imzalıdıktan sonra gazetecilere bir açıklama yapmış ve “Bu surette memlekette hakiki bir inkişaf-ı kemali temin etmek için Meclis-i Ali’nin son ilan ettiği kanun dahilinde terbiye ve tedris usul ve hayatı tevhid ve tanzim edildi” demiştir. Bu konuda bkz Faruk Alpkaya, a.g.e, s. 241.

Tevhid-i Tedrisat kanununun kabulünden sonra Darülhilafe medreseleri Maarif Vekaleti’ne aktarılmış ve bu kuruluşlar dini törenleri idare edecek memurları yetiştirmek üzere İmam – Hatip okulları haline getirilmiştir. Bu konuda bkz Hasan Ali Yücel, *Türkiye’de Orta Öğretim*, Ankara 1994 s. 23-24.

⁵⁰ T.B.M.M Zabıt Ceridesi, I : 92, 2.4.1341, C. 2.

⁵¹ Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul 1992, s. 30.

velki devrin ideolojisine bağlı olan görüşler kitaplardan ayıklanmış ve yerine Cumhuriyet'in esasları konulmuştur. Ortaokul ve liselerin öğrenci için çok ağır gelen ders programları bu değişiklikle bir hayli hafifletilmiştir. İslami ilimlerden bir kısmı okullardan büsbütün kaldırılmış ve bir kısmı da iyice azaltılmıştır. Arapça ve Farsça kaldırılan dersler arasındadır. Din derslerinin saatleri ise azaltılmış ve sadece liselerin iki sınıfında bırakılmıştır.⁵²

Özetle medreseler kapatılmaya başlandı, okullar laikleştirildi, öğretmen okullarının sayısının artırılmasına başlandı, yabancı uzmanlar -özellikle o yıllarda dünyanın en büyük eğitimcisi olarak kabul edilen John Dewey- çağırılıp eğitimin planlaştırılması ele alındı, ulusal eğitimin ereği belirlendi.⁵³

Eğitim bakanı Vasıf Bey'in 8 Eylül 1924 tarihli genelgesinde de eğitim ve öğretimin temel amaçları özetle şöyle gösterilmiştir:

- Eğitimin milli esaslara ve batı medeniyetinin yöntemlerine dayanması,
- Okulların insan ilişkileri, toplumsal yaşama kuralları, temizlik, düzen vs. uygar ve örnek alınacak bir eğitim yapmaları,
- Çocukların kalplerinde ve ruhlarında Cumhuriyet için fedakar olmak ülküsünü taşımaları,
- Okulların vicdan ve fikir hürriyeti ve bilinçli bir sorumluluk telkin etmesi,
- Öğretimin uygulamalı ve işe yarar bir hale getirilmesi,
- Okulların ilim ve okuma zevkini vermesi,
- Okulların halka sağlığın değerini ve sağlıklı olmanın yollarını öğretmesi,
- Okulların beden ve fikren dengeli gelişimi sağlaması,
- Okulların toplumun ve ailenin ihtiyaçlarını dinleyip göz önünde tutması,
- Okulların tasarruf, yardımlaşma ve iktisat fikirlerini vermesi,
- Okulların çocuklarda hür ve makul bir disiplin oluşturması.⁵⁴

⁵² İlhan Başgöz, a.g.e, s. 107.

⁵³ Rauf İnan, "Eğitimin Dünü ve Bugünü 1920'lerde Türk Millî Eğitimi" Cumhuriyet Döneminde Eğitim, İstanbul 1983 s. 67.

⁵⁴ Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, İstanbul 1999 s. 286.

Tevhid-i Tedrisat kanununun uygulamaya konulması ve belirlenen ilkerin yaşama geçirilmesinin ardından, konunun başında sözünü ettiğimiz muhalefet de kendini göstermekten geri kalmamıştır. Ancak devlet bütün organları ile bu kanunun uygulamasına büyük önem verdiğini gösteriyordu. Nitekim Muallimler Birliği Umumi Kongresi üyelerine hitaben 1341 yılında konuşan İsmet İnönü de bu doğrultuda hareket etmiş ve "...Kapanan bazı müesseselerin hiç olmazsa harfleri ve hareketleri tanıtmak gibi bir faydası vardı şeklinde nazariyeler ileri süreceğini, tevhid-i tedrisatla bir takım müessesatı kapatmak yerine onları islah etmek daha faydalıdır gibi fikirler ortaya atılacağını, bu gibi itirazların ne gibi netayıcı olacağını hep biliyorduk...Biz tevhid-i fedrisatla yapılan, daha yapılacak olan işlerin memleketin bütün hayatında fikri, sinai, fenni hayatlarda olduğu kadar, içtimai hayatta da başlıca esas olduğuna kaniiz."⁵⁵ sözleriyle bu kanunun topluma yedirilmesi sürecinin ne kadar zor olacağına ve genel için ne kadar gerekli olduğuna yeniden değinmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti eldeki eski kurumların hepsinde köklü reformlar yaparken, Darülfünun'u da yenileştirmek zorunluluğunu duymuştur. Devrin ilk Eğitim Bakanı bu konu ile ilgili görüşlerini "...Arkadaşlar, Türk Milleti yeni bir amaca doğru yürüyor. Memleketimizde uygarlığın timsali Darülfünun olacaktır. Eğitim Bakanlığı Darülfünun'u böyle basit bir durumda bırakamaz. Bırakırsa görevini yapmamış olur." şeklinde dile getirmiştir. Vasıf Bey'in bu ifadesi üniversiteye karışmak isteyen reformcuların fikirlerini yansıtmaktadır. Bunlara göre Darülfünun da tıpkı öteki Osmanlı kurumları gibi geçmişin kötü bir mirasıdır. Kendi haline bırakılırsa daha uzun zaman gerilikten ve tembellikten kurtulamıyacaktır... Mustafa Necati'nin de içinde bulunduğu ikinci fikir ise üniversiteye karışmanın şiddetle karşısındadır. Darülfünun'un gelişmesi ve ilerlemesi gene ancak Darülfünun'dan beklenebilir anlayışı egemendi.⁵⁶

Vasıf Çınar Darülfünun için ; "Türkiye Darülfünun'u bu memlekete müfit olmuştur, bu memlekete müfit unsurlar yetiştirmiştir. Türkiye vatanı inhişal karşısında idi. Bu memleketin içerisinde anasır-ı medeniyeti techiz ederek yeni bir hayat, yeni bir varlık yetiştiren müdir-i anasır hep bu Darülfünun'un yetiştirdiği gençlerdir. O halde memleketimize eser yapan, eser yaratan, memlekette en kuvvetli bir hayat-ı medeniye ve varlığı yetiştiren

⁵⁵ Muallimler Birliği Mecmuası, Sene 1, Sayı 4, Ankara 1341 s. 149-150.

⁵⁶ İlhan Başgöz, a.g.e, s. 182.

müdür müesseseyi çok rica ederim hakir görmeyelim. Ona lazım olan lisan-ı şükranı esirgemeyelim, daima verelim... Darülfünun muhtardır. Biz ona hiç karışmıyoruz, başıboştur manasında rica ederim anlamayınız. Darülfünun Maarif Vekaleti'nin idaresi, nezareti altındadır... Yalnız tedrisat hususunda geniş bir muhtariyete malik olmalıdır. O da vardır"⁵⁷ açıklamasını yapmış ve özerklik durumunun nasıl anlaşılması gerektiği konusundaki görüşlerini dile getirmiştir.

Darülfünun'a tüzel kişilik veren 493 sayılı yasa 1924'te çıkarılmış, okulun adı İstanbul Darülfünun'u olmuş, "Fakülte" terimi kullanılmaya başlanılmıştır. 1919 tarihli Darülfünun Nizamnamesi'nin yerine İstanbul Darülfünun'u Talimatnamesi ise aynı yıl yürürlüğe konulmuştur. Talimatname, Darülfünun tarafından hazırlanmış, Maarif Vekili Vasıf, Başvekil İsmet ve Cumhurreisi Gazi Mustafa Kemal imzasıyla onaylanmıştır. Böylece Darülfünun bilimsel, yönetsel ve mali özerkliği olan bir kuruma dönüşmüştür.⁵⁸

Vasıf Bey, gerek eğitim birliğini kurarken gerek Cumhuriyet'in eğitim sistemini oluştururken radikal uygulamalardan çekinmedi. Bu yüzden tutucu çevrelerin şimşeklerini üzerine çekti. Meclis'te de tutucuların eleştirilerine uğradı. Belki bu nedenle 21 Kasım 1924 tarihinde bakanlıktan istifa etti. Topu topu sekiz buçuk ay bakanlıkta kalmış oldu.

Altı ay kadar sonra 16 Haziran 1925'te Prag Elçiliğine atandı. Türkiye Cumhuriyeti'nin Çekoslovakya'daki ilk elçisi oldu... Vasıf Bey Prag'da iki yıl kadar kaldıktan sonra 11 Aralık 1927'de Budapeşte Elçiliğine atandı. Orada da bir yıl kadar kaldı ve 3 Kasım 1928'de Moskova Büyükelçiliğine nakledildi... Vasıf Bey Moskova'da sadece üç ay kalabildi. 1 Ocak 1929 günü Maarif Vekili Mustafa Necati Bey apandisitlen ölmüştü. Vasıf Çınar bu yakın arkadaşından boşalan İzmir Milletvekilliğine seçildi ve Maarif Vekilliği'ne atandı.⁵⁹

Görüldüğü üzere Vasıf Çınar'ın Milli Eğitim Bakanlığı'nın ardından başlayan elçilik süreci son derece hızlı gelişmiş ve art arda değişik ülkelere büyükelçi olarak atanmıştır. Çok ilginç bir tesadüfle Milli Mücadele yıllarında ve daha sonrasında düşünce arkadaşlığı yaptığı ve isminin hep birlikte anıldığı yakın arkadaşı Mustafa Necati'nin ardından ikinci kez bakanlığa

⁵⁷ T.B.M.M Zabıt Ceridesi, I : 107, 20.4.1341, C. 3.

⁵⁸ Haldun Özen, "Türkiye Cumhuriyetinde Yükseköğretim ve Üniversitenin 75 Yılı", 75 Yılda Eğitim, İstanbul 1999 s. 265.

⁵⁹ Bilal Şimşir, a.g.e, s. 235-236.

getirilmiştir.

Falih Rıfki Atay, her ikisini karşılaştırırken "Kültür zaafı bakımından birbirlerinden pek farklı değillerdi. Karakter bakımından Necati daha uysal, Vasıf daha sert ve civanmertti" diyor.⁶⁰

Bu iki arkadaşın kaderi de çok erken yaşlarda ölmeleri ile birbirine benzerlik gösterecektir.

Vasıf Çınar ikinci kez getirildiği Milli Eğitim Bakanlığı'ndan İtalya Büyükelçiliği'ne atanması nedeniyle ayrılır. 21 Mayıs 1932 günü Roma'ya Başbakan İsmet İnönü ile birlikte giden Çınar, 28 Mayıs tarihinde buradaki görevine başlar. 16 Temmuz 1934 günü Roma'dan Moskova'ya atanır. 10 Eylül 1934'te ikinci kez Moskova'da göreve başlar. İki ay kadar sonra 7 Kasım'da Moskova'daki görevine ek olarak "Litvanya Cumhuriyeti Hükümeti" yanında da Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni Ortaelçi sıfatıyla temsil etmesi kararlaştırılır. Vasıf Çınar Moskova'daki görevinin başında iken 30 Mayıs akşamı evinde birden bire hastalanır ve 2 Haziran sabahı vefat eder.⁶¹

Böylece 39 yıllık yaşam geride bir çok hizmet bırakmış olarak sona erer. Gerek Moskova'da ve gerekse Türkiye'de yapılan cenaze törenlerinde esas olarak üzerinde durulan onun ölümünün nasıl bir kayıp olduğudur.

İzmir'in önemli dergilerinden "Fikirler" 15 Haziran 1935 tarihli sayısını "Aramızdan vakitsiz ayrılışı ile hepimizi içimizden yakan Vasıf Çınar" başlığı ile ona ayırmıştır. İzmir Öğretmenler Birliği'nin yaptığı törende onun hem devrimci hem eğitimci ve hem de diplomat kimliği vurgulanmış ve son derece güzel sözlerle Vasıf Çınar İzmir'de anılmıştır.

"...Vasıf avucunun çukurunda su içen, yalın ayak bir ülkü adamıydı. O, doğuşunda bir ihtilal adamının yüksek vasıflarını, mertlik ve seciye meziyetlerini birlikte getirmişti. Vasıf büyük Türk ihtilalinin ilk safında Mustafa Kemal'in şahsında, vatanın mukadderatını ve bugünün mesut olgularının olgun bir kafa insiyakıyla vaktinden önce sezmiş, ilk şuurlu ihtilal adamıdır..."⁶²

"Vasıf Çınar devrimin oğlu idi. O ülküsünü Türk kalkınmasının bizzat içinde yaşayarak yaptı. Duygularını Türk davasının hızıyla beslemişti. Onu

⁶⁰ Falih Rıfki Atay, *Çankaya*, İstanbul 1884, s. 529.

⁶¹ Bilal Şimşir, *a.g.e.*, s. 237, 238, 240.

⁶² *Fikirler Dergisi*, 15 Haziran 1935, Cilt 6, Sayı 130 s. 2.

devrimci nesil ne iyi tanır. Yurt için,ulus namına her gençlik hareketinin önünde bir bayrak gibi yürüten İzmir'in bu ak alınlı oğlu bir inan ve ide kaynağı idi...”⁶³

“...Ölüm onu bizden ayırdı. Fakat adı ve ruhu hepimizin içinde yaşayacaktır. Bu bahar günlerinde onun yola çıktığı günleri düşünerek, ona daha çok bağlanıyor ve onu bildiğimizden çok sevdiğimizi anlıyoruz...”

“... O hiç bir gün kanaatlerinde sarsılmamış ve gökleri yaran bir kaya sertliğiyle, önüne çıkan şu ve bu gibi engellere zerre kadar ehemmiyet vermiyerek ereğine kahramanca ulaşmıştır...”⁶⁴

“...Türk ulusu, onun öğretmen kütlesi, dinç bir ağaçtır. Kendi göğsünden çıkardığı her dalını bir hastalık, bir afet kırabilir... Eğer yakın bir yanında Türk İnkılabı'nın okullarında, Atatürk'ün rahlesinde yetişenlerden bizi bizden çok anlıyan, içimizdekini bizim kadar duyan bizim içimize bizim sözlerimizle söyleyen, bizi elimizden tutarak yurt için, meslek için olan dileklerimizimize doğru sürükleyip götüren biri çıkarsa biz ona Necati gibi, Reşit Galip gibi, Vasıf gibi diyeceğiz...”

“...Vasıf Çınar mütarekede yurdun talihi karardığı günlerde İzmir'in işgalinde her türlü şahsi varlığını iterek, teperek şurada on dakika uzağımızda Maşatlık'ta ihtilal ateşi yakan ve bütün Türkleri gür sesiyle ihtilale, isyana çağırınların önlerinde idi...”⁶⁵

“...Vasıf zeki idi, heyecanlı ve ateşli idi. Atılgandı. Mert ve yiğit idi. İnkılapçı idi...”⁶⁶

Öğretmenler Birliği'nin töreninde bu sözlerle anılan Çınar, daha sonra Halkevi'nde de anılmış ve şu sözlerle değerlendirilmiştir:

“...Bir memlekette inkılab, ulusça bir gerinme, bir atlama, bir sıçramadır. Bu gerinme, bu sıçrama, bu atlama ve çocuklarının içindeki en büyük güç, gizli kuvvetleri bir anda ortaya atan Vasıf Çınar da Türk Devrimi'nin gerilmesinden doğan kuvvettir. İzmir'in bu yiğit gencinden bu olgun diplomat böyle fırlamıştı...”⁶⁷

⁶³ Fikirler, s. 3.

⁶⁴ Fikirler, s. 4.

⁶⁵ Fikirler, s. 5-6.

⁶⁶ Fikirler, s. 7.

⁶⁷ Fikirler,s. 7.

"...Onbeş senelik Milli Mücadele tarihimizin heybetli dekorunda Vasıf'ın mümtaz çehresini kolayca tahlil ve ifade edemeyiz. Yalnız diyebiliriz ki o, bu onbeş yıllık hayat ve inkılab tarihimizde daima ön safta olarak yaşamıştır. O, davasına inanıyordu. Kalbinin en derin noktalarına kadar samimi idi..."⁶⁸

Vasıf Çınar için çok sayıda yazılar yazılmış ve değişik kalemler onun için hissettiklerini ortaya koymuşlardır. Fikirler Dergisi "Vasıf Çınar'ın acısını çekenlerin yazıları" başlığı altında bunları toplamıştır. Kazım Dirik'ten, Falih Rıfkı Atay'a, Orhan Rahmi Gökçe'den Burhan Belge'ye kadar bir çok kişi onun zamansız ölümü dolayısıyla duydukları üzüntüyü dile getirmişlerdir.

Orhan Rahmi Gökçe'nin "Vasıf Çınar" adını verdiği şiirinin aşağıya sadece bir kıtasını vermekle yetiniyoruz.

İçine kurt düşmeden bir dağ gürültüsüyle
Aramızdan ayrıldın küçük kara toprağa
Nasıl göğüs açmıştır hala anlıyamadı
On karışlık bir mezar, senin gibi bir dağa!⁶⁹

Burhan Belge onu anlatırken şöyle diyor: "İstiklal mahkemelerinde iddia makamlarını, hükümette bakanlık, diplomaside elçilik ve büyükelçilik sandalyelerini onun yaşında tutabilmek için sadece devrim değil, sade bir devrime katılmış olmak değil, şeflerin emrinde sınavlardan açık alınla çıkmış olmak gerekir. Vasıf Çınar bu türlü bir gençti...Tesellimiz şu olabilir ki ona "Çınar" adını veren büyük bahçıvan ulusun fidanlığında her gün göz nuru ve el emeği döktüğüne göre, Çınar'ın yerine yeni "Çınarlar" koymakta gecikmeyecektir."⁷⁰

Bütün bu yazılarda ortak olarak üzerinde durulan Vasıf Çınar'ın kişiliği ve hizmetleridir. Onun devrimci özelliği ve genç yaşına rağmen önemli makamları işgal edecek kadar büyük olan yeteneği hep işlenmiştir. Aynı zamanda büyükelçi olarak ölmesi onun bir çok ülke tarafından da anılmasına neden olmuş ve elbette ki Moskova bu konuya özel bir önem vermiştir.

Öncelikle Vasıf Çınar'ın ölüm sebebi üzerinde bu ülke tarafından açıklamalarda bulunulmuş ve onun bağırsak düğümlenmesinden dolayı öldüğü

⁶⁸ Fikirler, s. 8.

⁶⁹ Fikirler, s. 12.

⁷⁰ Fikirler, s. 14.

duyurulmuştur. Sovyet Rusya Komiserler Kurulu Başkanı Molotof ile, Sü Komiseri General İsmet İnönü'ye ve İtalyan Başbakanı Mussolini ile Bay Aloizi ve Bay Süviçden, Sovyetlerin Paris Büyükelçisi Potemkin ile Roman-ya'nın Moskova Elçisi Atteliko'dan Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'a başsağlığı telgrafları gelmiştir. İzvestiya gazetesi "Büyükelçi Vasıf Çınar'ın zamansız ölümü Sovyet kamuoyunu derin acılara boğmuştur. Dost Cumhuriyet'in siyasal mümessilliği içinde herkesin saygı ve sevgisini kazanmıştı... Zamansız bir ölümün bu genç ve yüksek diplomata Sovyet Rusya'nın samimi dostları ve yeni Türkiye özgünlüğünün yorulmaz savaşçıları arasından alıp götürmüş olduğuna inanmak bile bize güç geliyor. Vasıf Çınar Sovyet Rusya'nın ekonomik ve kültürel kuruluşunun her şubesine yakından ilgi göstermekte idi. Sovyet siyasal adamlarıyla konuştuğu vakitler Moskova'ya ilk gelişinin birinci beş senelik planın başına ve bu ikinci gelişinin de ikinci beş senelik plana dayanan geniş gelişmeye rastladığını sık sık söyler ve Türk - Sovyet dostluğuna büyük bir değer verirdi... Sovyet kamuoyu dost Türkiye'yi vuran bu acı kaybı Türk Hükümet ve ulusuyla beraber duymaktadır" demektedir.

Vasıf Çınar'ın cenazesini taşıyan Çevoda Ukrania Kruvazörü onu 7 Haziran 1935'te İstanbul'a getirmiş, Kocatepe Muhribi tarafından Boğaz dışında karşılanan Kruvazör bayrağını yarıya indirmiş bir halde Haydarpaşa önlerinde demirlemiştir. Kruvazör'ün taretleri üstüne konulmuş levhalarda "Sovyet Şuralar İttihadı'nın kıymetli dostumuz Türkiye Büyükelçisi Vasıf Çınar'a ebedi tazimi" ve "Büyük Türkiye Cumhuriyeti'nin Büyükelçisi Vasıf Çınar'a ebedi hürmetler" yazısı dikkati çekmişti. 8 Haziran günü İstanbul'dan Ankara'ya getirilen tabut, burada yetkililer tarafından karşılanmış ve İstasyon mevkiinde üzeri siyah örtülü bir kürsüye konulmuştur.⁷¹

Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras; "...Vasıf Çınar; ölümünden şeflerinin, arkadaşlarının ve bütün yurttaşlarının duyduğu acı çok büyüktür. Tam bir inkılab çocuğu yetişerek, yüksek ruhun her yerde şefin izini buldu ve orada yürüdü. Sen bu yurda, bu ulusa hizmet için elinde silah çarpıştın. Kültür alanında zekanla çarpıştın... Seni nereye gönderdik ise Türkiye Cumhuriyeti'nin ülküsünü, ruhunu ve özel sevgi duygularını beraber götürdün. İç savaşında nasıl herkesi büyük önderin etrafında toplamaya çalıştın ise, dış savaşında da memleketine sevgi birliği getirmeye uğraştın. Ölümün teselli kabul etmez, fakat dost illerde, dost gibi, kardeş gibi dikkatle bakılarak, se-

⁷¹ *Ayın Tarihi*, Temmuz 1935, No : 19, s. 36, 42, 43.

vilerek, sayılarak bakılmış olman belki bizim için bir tesellidir...”⁷² dediği bir konuşma yapmış ve daha sonra cenaze binlerce halkın arasından geçerek Dışişleri Bakanlığı'na ve oradan da Cebeci'ye getirilerek defnedilmiştir.⁷³

Böylece hayatından ve hizmetlerinden kesitler vermeye çalıştığımız Vasıf Çınar, oldukça genç bir yaşta geride dolu dolu bir yaşam bırakarak tarihe mal olmuştur. Önce Milli Mücadele'nin savaştan yenilerek çıkmış ve artık savaştan gücü kalmamış, değişik alternatifler içerisinde bocalayan Türk Milleti'ne, bağımsızlığı tek onurlu yol olarak gösteren kadro içerisinde bulunmuştur. Bu yıllara ait yazılarından verdiğimiz örneklerden de görüleceği üzere başlangıcından itibaren Vasıf Çınar, belirlediği yönün ilkelerine sıkı sıkıya inanan ve savunan etkili bir isimdir. Halen devam etmekte olan bir devletin izleri, etkisi ve gücü son derece net bir şekilde ortada iken, o günün koşulları içerisinde İstanbul Hükümetleri'nin politikalarına karşı çıkmak ve bu karşı duruşu açıkça seslendirmek en güzel tabirle inanç ve cesaret olarak isimlendirilebilir.

İnanıldığı şekilde sonuçlandırılan Bağımsızlık Savaşı'nın ardından bu kez onu daha büyük bir savaşın içerisinde görüyoruz. Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığı ile çelişen ve yapılması düşünülen bütün değişikliklerin önünde bir engel olarak duran Hilafet kurumu onun ağır eleştirileri ile karşılaşmış ve kaldırıldığı gün Vasıf Çınar'ı Türkiye Cumhuriyeti için özel yapacak bir kanunla yerini yepyeni bir sisteme bırakmıştır. Bu sistem sadece kurumdaki devrimle yetinmenin olanaksız olacağını bilen ve toplumun her bir noktasına nüfuz etmesi zorunlu olan topyekun bir değişimi öngörüyordu. Bu değişimin anahtar uygulaması olarak karşımıza “Eğitim”in çıkması da doğal bir gerçeklikten başka bir şey değildir. Çünkü devrimi anlayacak ve ancak anlayabildiği oranda sahip çıkacak bireyler” Vatandaş” olmak için eğitilmeli idiler. Onlara yeni bir şuur verilmeli Batılılaşma hedefinin süresi onlarla kısaltılmalı idi. Tevhid-i Tedrisat kafalardaki ikiliği sonlandırmayı, kurumlardaki ikilikten daha önemli görmeli ve yıllardan beri içinde bulunulan bu durumu yok etmenin çözümü olarak cesaretli uygulamalarla ortaya çıkmalı idi. Gerçekten 1924 yılı için karma eğitim, okul programlarındaki alışlagelmişin dışındaki değişiklikler kolayca uygulama şansı olabilecek düşünceler olmaktan uzaktır. Vasıf Çınar bu anlamda Milli Eğitim Bakanlığı için son derece yerinde bir seçim olarak karşımıza çıkıyor. Geçmişin geleneksel an-

⁷² Fikirler, s. 9.

⁷³ Ayın Tarihi, s. 7.

layışı, yeni bir devletin yeni gelecek öngörüsü karşısında direnmekten çekinmeyecekti. Osmanlı eğitim tarihinin en etkili, en bilinen kurumları olan medreseler kapatılırken ve dünyayla bütünleşme sürecinde bunların yerine yepyeni amaçları ve yepyeni beklentileri olan yeni kurumlar getirilirken Vasıf Çınar bunu kendi sahasında başarı ile uygulayabilen gönlü rahat bir adam niteliğindedir.

Onun yaşamındaki son halkayı oluşturan Elçilik Yılları'nın Milli Mücadele ve Eğitim Bakanlığı yıllarından farklı olduğunu söylemek ve bunu ayrı değerlendirmek mümkün değildir. Sadece hizmet sahasında bir değişikliğin olduğu, ama hem kendisinin hem de devletin ideallerini yayma noktasında onun açısından herhangi bir farklılığın olmadığını söylemek mümkün. Tek fark elçilik görevinin onun son mesleği olması olabilir.

VASIF ÇINAR'A AİT RESİM VE BELGELER:

FIKİRLER

CİLT 6

15 HAZİRAN 1939

SAYI 130

-- ۵۸ --

بر طرفدن طبع ایدیلن و یکیدن تألیق قرارلاشدیریلان کتابلری بجان اولهوق هر طرفه طاغتمق و خلقی زورله او قومنه آلدیرمق ایچون هیچ بر تشبندن کری طورولمایه جقدر. هرکزده بو مقاصدی ائک قطعی و قیصه یوللرله تأمین ایدمک تشکیلاتک اساسلری تماماً ضبط ایدلمش و ۳۳۹۹ بودجهسنه وضع اولمشدر. هر حالده معارف و کالتی بملکتی فورناره جق جبهه نك حرب یرلرندن ایرکچ علم و تدریسات ساحهسنه انتقال ایدمکچکنه قانع بولوندیغندن اوکا کوره هر درلو ترتیبايه توسل ایلمشدر. موفقیتی حصوله کتیره جک وسائطک ائک مهمی معارف مأمورلری نك غیرت و حتی اولدیغندن آکا کوره چالیشماسنی یکیدن بسان ایله اکتفا ایدرم . [۱]

معارف و کلبی

اسماعیل صفا

-- ۲ --

۱ — معارف سیاستمزرده تربیه فعالیتلری ملی و مدنی اساسلره استناد ایدر . ملی هیجانلر و دو یقولر ، ملتک احتیاجلری ملی تربیه مرکز اساسلری تشکیل ایدمکچی منسوب اولدیغمز غرب هیئت مدنیه سنک مدنی شعارلری و اصوللری ده تربیه مرکز تاملرندن بری اولاجقدر . چوجوقلر یالکیز منسوب اولدیغمز ملتک بر فردی ده ک ، ایچنده یاشادیغمز کنیش بر مدنیّت زمره سنک ده عضویدرلر . ملی وار لغمزه و شعوریمزه صداقله صاحب اولاجفز فقط اونو تاملی یزکه غرب مدنیّتی بو عصرک حیاتنه حا کدر . محکوم و اسیر قلامق ایچین بو حا کیتیه اشتراک مجبورز .

۲ — مدنی ملتله مانه لوی و اجتماعی حیاتلرنده بعض اساسلره رعایت اینکله مکفدرلر . بزده ، اجتماعی حیاتمزرده لاپالیک ، اهل ، دقتسزلیک ، نظافت و انتظامه عدم رعایت کچی نقیصه لردن اجتناب اینک مجبوریتنده یز . مکتبلریمز آداب معاشرت ، اجتماعی حیات و مساعی اصول و طرز لرنده ، تمیز لکنده ، انتظامده ، چوجوقلرک یکدیگر لریسه قارشق اولان معامله لرنده ، معلم و طلبه آراسنده کی مناسبتلرده مدنی بر هیئت اجتماعییه نمونه امثال اولابیله جک بر منظره کوسترمه لیدر . بونی تأمین ایدمه یین مکتب اداره سی وظیفه سی یاپامش اولاجقدر .

۳ — تورک ملتی ، بوبوک فدا کارلاردن سوکرا ائک متکامل بر شکل حکومت اولان

[۱] ۸ مارت ۱۳۳۹ ده ۳۱:۸ ۳۸۵۲ نومرو ایله تمیم اولومشدر.

Maarif Vekili Vasıf Çınar'ın Genelgesi

Maarif Vekaleti Mecmuası, sayı:1, İstanbul 1 Mart 1341.

— ۵۹ —

جمهوریتی الله ایتمیش در . جمهوریت ، ملتک روحندن دوغان وبلا قید و شرط حا کینقی
ادامه وتایید ایدن قدسی بر مؤسسدر .

بومؤسسینی چوق بویوک برعلاقه ودقله محافظه ایتمک ، ملتزم ایچون الک فیض بخش
ومسمود برشکلده تکمیل ایتمدرمک اساسلی بروظیفه مزدر . یکی نسلی یتشدیرمکه مکلف
اولان ماملریمزک بومهم وظیفه لرینی بویوک براعتنا واهتمام ایله ایضا ایتملرینی اهمیتله طلب
ایدرم چوجوقلریمز قبلرینده وروخلرینده جمهوریت ایچون ندا کار اولق مفکوره سنی
طاشپالدر .

۴ — جمهوریت ، مسئولیتی مدرک وفضیلتلی وطنداشارک مشهور فیما لیتلریله یوکسه لیر .
سیاسی واجتماعی تربیه مزک تکاملی نسبتنده جمهوریت مزده قوت اکتساب ایدر و فیض
ورر . چوجوقلریمز وکنجلیرمزده داها مکتب طائله سی ایچنده یاشارلرکن حریت ومسئولیتلرینی
ادراک ایتمدرمک لازمدر . وجدان وفکر حریتینی وبوحریت مقابلنده شعورلو برمسئولیتی ،
مکتب ایچنده فعال برتربیه ایله کنجلمه تلقین ایتمک مر بیلریمزک مهم برفعالیت اساسیدر .

۵ — تدریساتده هدفز و معلوماتی انسان ایچون فضله برسوس ، برواسطه تحکم
یاخود مدنی برذوق اولمقدن زیاده مادی حییاتده موفق اولمای تأمین ایدن عملی وقابل
استعمال برجهاز حالته کتیرمک ، در . وکالت ، هر مکتبی لابوراتور و آتولیه لرله ووسائط
تدریسیه ایله تهجیز ایتمک قرار قلمبسی آلمشدر . مع مافییه وظیفه سنک اهمیتنی مدرک
هرمعلم برآز زمانه متوقف اولان بوتام تأسیساتی بکله مکمزین تدریساتی عملی برحاله کتیرمک
ایچون برچوق تدبیرلر وواسطه لر بولایلیر . ماملریمزک بوخصوصده کی فعالیتلری اهمیتله
تعقیب ایدیله جک ، مثبت ویا منفی نتیجه لره نظرآ وکالت نظرینده کی وضعیتملری تعین
ایده جکدر .

۶ — چوجوقلریمز وکنجلمه علم وتقیح ذوقنک ویرلسی لازمدر . درس ساعتلری
خارجنده طلبه نك کتاب اوقومالرنی تأمین ایچون مطالعه سالونلری حاضر لاق وبورالرده
اونلرک ممنونیتله اوقویا بیله جکری کنابلری ، رساله لری ، مجموعه لری طویلامق لازمدر .
وکالت بوکی کتبخانه لرک تأسیسی ایچون اهمیتلی یاردیملرده بولونا جقدر . چوجوقلره عائد
اولارق تشکل ایده جک اولان بوکتبخانه لرک بالذات کندیلری طرفندن اداره اولونماسی
تریوی ظاهریمز نقطه نظریندن اهمیتله مطلوبدر .

— ۶۰ —

۷ — يحيى حياتى نه كى ضعف و انحطاط وار لىزمى تهديد ايدمه چك برشكل آلمقده در . بكنزى صارى ، جيليز چوجوقلرى هر يرده كال تاثيرله كورمكده يز . ملتزمه صحتك قيمت و اهميتى آكلاتيقي و بوتون فردلرى حفظ صحت قاعده لرينه رعايته آليشدير مق وظيفه لري مزك اك بويوكلر دن بريدر . طلبه يه ، و ليلرينه صيق صيق صحت قونفرانسلى ترتيب ايتك لازم اولديغى كېي مكتب واداره و تعليم هيئتى صحت اساسلرينه رعايته هر كسه رهبر اولما ليدر . مكتبك مشتملاتك و ائسياسنك چوق تميز و منتظم اولماسى ، يمكه و يا تمغه متعلق ترتيبات و اداره نك تماماً يحيى اولماسى قطعيله ملتزمدر . متهدى برصورتده واقع اولاجق تفتيشلرله بومهم اساسه رعايت ايتجين اداره و تعليم هيئتلىرى هيچ برسبب و بهسانه ايله كنديليرغى مسؤليت دن قور تارامازلر .

۸ — مكتبلر يمزده سپور فعاليتلىرى كيتدكجه مضر برشكل آلمقده در . سپور دن مقصد بدنى و فكرى قوتلر يمز آراسنده بر آهنك و موازنت تايمين ايتكدر . دون ، بدن عليه نه بر فكري فعاليت واردى . بوكونده فكر عليه نه برسپور احتراض و انجذابى باشلامشدر . قوتلى برصورتده حاضر لامق ايسته ديكمز يكي نسللمزى ضعف و تردى يه اوغرا تاجق بووضيته قارشى و كالت مساحه كار داورا ناماز . اون يدى ياشنى اكل ايتمه مش ، ايلك بدنى انكشاقى تايمين ايدن تربيه بدنيه او يونلريله حاضر لانا ماش كنجلر يمزى طبيعى برصورتده احتراض ميدانه كتيرون و قواى بدنيه ي اسراف ايتديرون سپور فصايتلرينه سوق ايتك تهلكه ليدر . فكري مساعى يه و چوجوقلر يمزك درسلرينه ضرر و يرمن سپور حركتلى مكتبلر يمزده ير بولمايه حقدر .

۹ — مكتب ، جمعيتك برعضويدر . بوعضوى جمعيت دن آيرى دوشونمك و مطالعه ايتك قابل دكلدر . مكتب اداره سى جمعيتك و طائله لك احتياج و آرزولرغى كال صميميت و دقتله ديكه مك مجبور ايتنده در . بونى اھال ايدن مكتب وظيفه سنك حدود و قوتى آزالير . چوجو غك اخلاقى و فكري انكشافنده مكتب طائله يه و طائله مكتبه هر زمان متقابل يارديم برده بولونا بيلير . بناء عليه مكتب اداره سى چوجوق طائله ليله كندى آراسنده ارتباط و مناسبت و وسيله لرى احضار ايتك وظيفه سى قارشينده در . اونوتامق لازمدر كه مكتب يتشديره چكى قيمتلى عضولرله طائله حياتى و تربيه سى اوزرنده فعلى اثيرلر ياپان بر تربيه محيطيدر .

— ٦١ —

١٠ — بؤگونكى مدنيتك بويوك اثرلى تعاون وتصرف فكلرله وجوده كتيرلىكده دره . معاصر مدنيتك اك مهم قوتى تشكيل ايدن بويوك اقتصادى مؤسسهر بوفكر ك مولوديدرلر . معارف سياستمزده اقتصادى غايهر تعقيب ايتك قرازيمزدر . ده موقراسى به استناد ايدن بردولتك فردلرني بر اجتماعى واقتصادى عضواو لارق يتشديرمك وظيفه مزدر . بونقطه نظر دن تعاون ، تصرف واقتصاد فكلرلى ورمك وبونلرلى كندى ارالزنده باپاجقارى تصرف صانديقلرلى وخير پرور جمعيتلرله بوفعاليته احضار ايتك ايجاب ايدر . بوتون ارقداشلىرى بومهم اساس اوززنده فعالته دعوت ايدر .

١١ — مدنى برهيت اجتماعيه ، انتظام وانضباط فكلرلر دن محروم قالدينى زمان الحلاله دوغرو سوروكله نير . چوجوقلر مزده قوتلى برانتظام وتعقيب اعتيادى اويانديرمق ومكتبلر مزده انضباطه دقت ايتك الزمدر . شونده علاوه ايديم كه بوندن استهداف ايتديكمز مقصد حر ومقبول بر انضباطدر .

بوتعميمده اشارت ايتديكم نقطه لره مكتبلر ك نه درجه به قدر اهتمام ايتديكلىرى صيق صيق قتشلرله اهميته تعقيب ايدم جكم . بوتون ارقداشلىرىميه وانحاسويله يهيم كه بوتعميمي معناد و مراسمه تاند برحر ك كىبى تلقى ايمه سينلر . تدبى ايتديكم بو ماده لره اهمال ولاقيديلرلى كوردديكم مكتب اداره وتعليم هيتلر نيك وضعيتنى مسامحه ايله كورمه مه امكان يوقدر .

يكي برمفكوره وواراق ايچنده يكي تدريس سنه سنه باشلايورز . تور كى ، جمهورىچى وتجدده عاشق برنسللى حاضر لاق وظيفه سنى بوتون بر تاريخ قارشيسنده درعهده ايدن ارقداشلىرىمك موفق اولماسى اك صميمى بر آرزو وتمنيدر .

بوتبليغائكم بوتون مكتبلر ده تممينى رجا ايدر م كافي مقدار ده مطبوع نسخه سى لفا كوندر يلىشدر اقدم . [١]

معارف وكلى

واصف

ÖZET

Vasıf Çınar hem Milli Mücadele hem de Cumhuriyet döneminin önemli isimlerinden biridir. Özellikle eğitim alanında kendinden çok söz ettiren Çınar 1896 yılında doğdu. İzmir İdadisi'nden mezun oldu ve 1915 yılında Mustafa Necati ile birlikte öğretmenliğe başladı. İzmir'de Özel Şark İdadisi'nin yönetiminde bulundu. Vasıf Çınar'ın Milli Mücadele yıllarına ait yaşamındaki en önemli hizmet Balıkesir'de yine Mustafa Necati ile birlikte çıkardığı "İzmir'e Doğru" gazetesidir. Bu gazete aracılığı ile hem işgal güçlerine, hem batılı devletlere hem de İstanbul Hükümetine karşı duyduğu tepkiyi dile getirmiştir. Gazetesinin yayın hayatının bitmesi üzerine Vasıf Çınar, Saruhan milletvekili olarak Parlamente'ye katılır. Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyet'in ilanı ve Hilafetin kaldırılması tartışmalarında parlamentoda etkili bir milletvekili olarak gördüğümüz Vasıf Çınar, Tevhid-i Tedrisat'ın hazırlanmasında ve Bakan olarak uygulamasında çok önemli rol oynamıştır. 8 Eylül 1924 tarihinde yayınladığı Maarif Genelgesi ile eğitim ve öğretimin genel amaçlarını belirlemiştir. Eğitim alanındaki çalışmalarının ardından Vasıf Çınar'ın elçilik dönemi başlar. Prag, Budapeşte ve Moskova büyükelçiliklerinde bulunur. 1929'da Maarif Vekili Mustafa Necati'nin ölümü üzerine yurda döner ve yeniden Milli Eğitim Bakanı olur. Bu görevinden Roma Büyükelçiliğine atanması nedeniyle ayrılır ve ardından ikinci kez Moskova Büyükelçisi olur. Moskova'da görevinin başındayken 2 Haziran 1935 tarihinde ölür.

Anahtar Kelimeler: İzmir Türk Ocağı, İzmir'e Doğru Gazetesi, Özel Şark İdadisi, Tevhid-i Tedrisat, Moskova Büyükelçiliği.

ABSTRACT

Vasif Çınar is the most eminent person during the period of the National Struggle and the Republican period. Çınar borned in 1896, he was mentioned especially in the education scope. He graduated from İzmir Preparatory School and in 1915 he began to teach with Mustafa Necati. He had a duty in İzmir Private Eastern Preparatory School. His most important service for his life in the National Struggle's years was the journal of "Toward İzmir". He expressed his reaction to the western powers, İstanbul government and Entente powers with this journal. By the end of broadcasting of the journal, he was elected as a deputy of Saruhan. He was so active in the demolishing of Sultanate and the proclamation of republic and the abolition of caliphate. And also, he had an duty on the preparation of Tevhid-i Tedrisat (unity in education) and he was a minister at that time. He had stated the general aims of education and teaching with the learning circular in 8 september 1924. After the education period his ambassador period began. He was ambassador of Prague, Budapest and Moskov. On the occasion of the death of Mustafa Necati, he had arrived to the country and he began to the Minister of Education. Then, he promoted to the Roma Ambassador and thus he began to Moskov ambassador for the second time. When he was in Moskov, he had died in 2 June 1935.

Key Words: İzmir Foyers Turcks, The Journal of Towards İzmir, Private Western Preparatory School, The Unity in Education, Moskov Ambassador.